

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

¹Qoraboyev Husniddin
Kamolovich,

²Xamroyeva Nazokat Xamro qizi

¹Samarqand viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga
o'rgatish milliy markazi katta o'qituvchisi,

²Urgut tumani 36-umumta'lim maktabi
boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi

ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA FANGA OID KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona tili va o'qish savodxonligi darslarida fanga oid kompetensiyalarni shakllantirishning didaktik imkoniyatlari tahlil qilingan. Fanga oid kompetensiyalarning mazmuni aks ettirib berilgan. Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida fanga oid kompetensiyalarni shakllantirishga oid metodik tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: kompetensiya, fanga oid kompetensiya, nutqiy kompetensiya, tinglab tushunish, o'qib tushunish, o'qish va yozish.

Аннотация: В данной статье анализируются дидактические возможности формирования предметных компетенций на занятиях по родному языку и читательской грамотности. Отражено содержание компетенций, связанных с наукой. Представлены методические рекомендации по формированию предметных компетенций на занятиях по родному языку и читательской грамотности.

Ключевые слова: компетентность, научная компетентность, говорение, аудирование, понимание прочитанного, чтение и письмо.

Abstract: This article analyzes the didactic possibilities of forming subject-related competencies in mother tongue and reading literacy classes. The content of the competences related to science is reflected. Methodological recommendations on the

formation of subject-related competencies in mother tongue and reading literacy classes are presented.

Key words: competence, scientific competence, speaking competence, listening comprehension, reading comprehension, reading and writing.

Ona tili va o'qish savodxonligi darslarini samarali tashkil etish orqali nutqiy kompetensiya (og'zaki nutq, yozma nutq, anglash (o'qish va tushunish, tinglab tushunish) shakllantirib boriladi. 3-4- sinflarda bu kompetensiyaning mazmun-mohiyati soddadan murakkabga qarab takomillashib boradi.

1-chizma. Ona tili va o'qish savodxonligi darsligidagi nutqiy kompetensiyaning mazmuni.

Og'zaki nutqqa qo'yiladigan ta'lablar:
nutq tovushlarini to'g'ri talaffuz qilish;
atrofdagilar bilan muloqotga kirisha olish, muloqot odobiga rioya qilish;
rasmlar, odamlar, narsalar va voqealarni og'zaki tasvirlash;
o'quv dasturida berilgan mavzular yuzasidan fikr bildira olish;
og'zaki fikr ifodalashda ma'nodosh va zid ma'noli so'zlardan o'rinli foydalanish;

matnni qayta ijodiy bayon qila olish.

berilgan mavzuda og'zaki talaffuz me'yorlariga amal qilgan holda tartibli va ravon so'zlay olish;

she'rlarni ifodali aytish;

munozara jarayonida o'zaro hurmatni saqlagan holda navbat bilan fikr bildirish, o'z qarashlarini odob bilan himoya qilish;

rasmlar, odamlar, narsalar va voqealarni og'zaki tasvirlash;

o'quv dasturida berilgan mavzular yuzasidan gapira olish; tushunmagan o'rinlarni aniqlashtirish maqsadida savollar bera olish;

og'zaki fikr ifodalashda maqsadga muvofiq so'z, ibora va birikmalardan o'rinli foydalanish;

matn, hikoya, ertakni qayta ijodiy bayon qila olish.

Yozma nutqqa qo'yiladigan talablar:

bo'g'in ko'chirish, bosh harflar imlosiga rioya qilish; -
gap ohangiga rioya qilgan holda tinish belgilari (nuqta, vergul va so'roq)ni qo'ya olish;

puntuatsion va imlo qoidalariga amal qilgan holda 30–40 ta so'zdan iborat diktant yozish;

yil davomida o'rganilgan fanlarga oid atamalarni farqlash va ularning ro'yxatini tuzish, to'g'ri yoza olish;

berilgan rasm asosida, odam yoki ma'lum voqeani tasvirlab, 3–4 ta gap tuzib yoza olish;

tabriknoma va xat yoza olish.

gap ohangiga rioya qilgan holda tinish belgilari (nuqta, vergul, so'roq, undov)ni qo'ya olish;

puntuatsion va imlo qoidalariga amal qilgan holda 50–60ta so'zdan iborat diktant yozish;

yil davomida o'rganilgan fanlarga oid atamalarni farqlash va ularning ro'yxatini tuzish, to'g'ri yoza olish;

berilgan rasm asosida odam yoki ma'lum voqeani tasvirlab 5–6ta gap tuzib yoza olish, bunda fikr tartibiga rioya qilish;

berilgan qo'shimchalar asosida so'zlar hosil qilish va ularni to'g'ri yozish;

shaxsiy xat va tabriknoma yoza olish, bunda so'z va so'z birikmalarini to'g'ri bog'lay olish.

O'qish va tushunishiga qo'yiladigan talablar:

matnlarni ravon va ifodali o'qish;

o'quv dasturida tavsiya qilingan matnlardagi so'z va birikmalarning ma'nosini anglash;

lug'atdan foydalana olish;

matnning asosiy mohiyatini aniqlay olish, matn yuzasidan savollar bera olish;

ertaklarning xulosasini ayta olish, ertak qahramonlari nutqini obrazga kirib o'qiy olish.

matnlarni to'g'ri, ravon va ifodali o'qish;

o'quv dasturida tavsiya qilingan matnlardagi so'z, ibora va birikmalarning mohiyatini anglash;

matndagi so'zlarning shakliy va mazmuniy jihatlarini sharhlay olish;

so'zlarga so'roq berish orqali ularni tasniflay olish;

qavm-qarindoshlik bilan bog'liq so'zlarni sharhlay olish;

matnning asosiy mohiyatini aniqlay olish, matn yuzasidan savollar bera olish;

ertak, hikoya, rivoyatlarning asosiy g'oyasini, axloqiy jihatini aniqlash. Tinglab tushunishiga qo'yiladigan ta'lablar:

- suhbatni tinglab tushuna olish, zarur o‘rinlarni qayd qila olish;
tinglangan monologik nutq va suhbatdan so‘zlovchining nutq ohangini belgilay olish;
- berilgan savolni tushunish va mantiqli javob bera olish;
jonli nutq, audiomatn shaklidagi matnlarning xulosasi va g‘oyasini ayta olish;
maqollar va hikmatli so‘zlar ma’nosini tushunish.
- tinglangan monologik nutq va suhbatdan so‘zlovchining asosiy g‘oyasini ajrata olish, zarur o‘rinlarni qayd qila olish;
- tinglangan matnda qo‘llangan zid ma’noli, shakldosh va ma’nosi yaqin so‘zlarni sharhlay olish;
- berilgan savolni tushunish va mantiqli javob bera olish;
hikoya, ertaklardagi qahramonlarni tasvirlay olish;
jonli nutq, audiomatn shaklidagi matnlarning xulosasi va g‘oyasini ayta olish;
iboralar, maqollar va hikmatli so‘zlar ma’nosini tushunish;
tinglangan materialga mos rasm, chizma, belgi va shakllarni tanlay olish.
- Lingvistik kompetensiyasi
- unli va undosh harflar talaffuzi, imlosini bilish, og‘zaki va yozma nutqda to‘g‘ri qo‘llay olish;
- bo‘g‘in ko‘chirish va bosh harflar imlosiga rioya qilish;
olinma so‘zlar, atamalar, ulardan og‘zaki va yozma nutqda to‘g‘ri foydalana olish;
- so‘zlarning shakl va ma’no munosabatiga ko‘ra turlarini o‘zaro farqlash;
so‘zlarga so‘roq berish orqali ularni turkumlarga ajratish va nutqda to‘g‘ri qo‘llay olish;
- so‘z va gapni o‘zaro farqlash; so‘zlarni o‘zaro biriktirgan holda gap hosil qila olish;
- gaplarning ifoda maqsadiga ko‘ra turlarini farqlash va imlosiga rioya qilish.
unli va undosh harflar imlosini bilish va yozma nutqda to‘g‘ri qo‘llay olish;
bo‘g‘in, uning hosil bo‘lishi, yozma nutqda bo‘g‘inga ko‘chirish qoidalariga rioya qilish;
- olinma so‘zlar, atamalar, yangi so‘zlarning talaffuzi, imlosi va ma’nolari, ulardan og‘zaki va yozma nutqda to‘g‘ri foydalana olish;
- lug‘at va lug‘at turlari, lug‘atdan foydalanish qoidalariga rioya qilish;
- so‘z, uning tarkibiy qismi, so‘zlarni asos va qo‘shimchalarga ajrata olish, yasama so‘zlarni farqlash;
- so‘zlarga so‘roq berish orqali ularni turkumlarga ajrata olish;
- ot, sifat, son, olmosh, fe’lni o‘zaro farqlash;
- so‘zlarni o‘zaro to‘g‘ri biriktirgan holda gap hosil qila olish;

sanash ohangi bilan berilgan soʻzlar va ularning orasida vergulning qoʻllanishiga oid qoidalaridan yozma nutqda toʻgʻri foydalanish;
gap va uning qismalrini farqlash, imlosiga rioya qilish;
soʻz, gap va matnning xususiyatlarini bilish, matn hosil qilish qoidalariga rioya qilgan holda matn yarata olish.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

- 1.Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar: oʻquv qoʻllanmasi. Qarshi, Nasaf. 2000.-80b.
- 2.Tolipov Oʻ, Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. – T.: “Fan” 2005 yil.
- 3.Qosimov A.X, Xoliqova F. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. –T.: TATU 2004 yil.
- 4.Makulova B. Boshlangʻich sinflarda sinfdan tashqari oʻqishni tashkil etish. Monografiya. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2006. – 95 b.
- 5.Ona tili va oʻqish savodxonligi. 1-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun / K. Mavlonova [va boshq.]. – Toshkent: Respublika taʼlim markazi, 2021. – 120 b.
- 6.Ona tili va oʻqish savodxonligi [Matn]: 2-sinf oʻqituvchilari uchun metodik qoʻllanma / I. Azimova [va boshq.]. – Toshkent: Respublika taʼlim markazi, 2021. – 128 b.